

IULIAN CHIFFA — UN CHESTIONAR ETNOGRAFIC INEDIT DIN 1909

La arhivele Statului din Sibiu, Fondul Astra, se păstrează un chestionar întocmit de Iulian Chiffa¹ din comuna Hida, județul Sălaj².

După datele de care dispunem chestionarul este inedit și prezintă un interes multiplu: ilustrează preocupările intelectualității transilvane de a cerceta și demonstra trecutul multimilenar românesc neîntrerupt pe aceste meleaguri; aduce elemente noi care îl deosebesc de celelalte chestionare cunoscute, se ocupă larg și de problema naționalităților conlocuitoare și aduce contribuții la studiul acestei localități prinsă în rețeaua de anchetat pentru Atlasul Etnografic al României. Documentul pune la îndemâna lingviștilor un material necunoscut despre preocupările Asociației române pentru literatura română și cultura poporului român, iar pentru istoriografia etnografică el este un material inedit.

Toate acestea ne-au îndemnat la publicarea manuscrisului:

CHESTIONAR

1. Descrierea fizică a comunei

1. Numele românesc, cu ortografia fonetică, unguresc și nemțesc al comunei. Dacă comuna e compusă din mai multe crânguri — cătune —, numele fiecărui crâng, Comitatul, cercul, dieceza și protopopiatul.

2. Istoricul comunei. Ce nume a avut comuna în vechime? Când, de cine și în ce împrejurări s-a înființat? Cum s-a dezvoltat până azi în linii mai generale? Prin ce evenimente istorice mai însemnate a trecut? Ce monumente istorice, ruine sau antichități romane sau medievale are? Ce inscripțiuni au rămas din acele timpuri, și de se poate, să se dea textul acelor inscripții, ori reproduceri, fotografice de pe ele.

3. Suprafața exactă sau aproximativă a comunei în km. pătrați, sau dacă comuna e compusă din cătune să se indice suprafața fiecărui cătun și distanța dintre cătune.

4. Ce munți sau dealuri, sau cîmpii, sau rișe, sau locuri, sau bălți sau riuri / cu numele lor românesc, unguresc și nemțesc / împrejmuiesc comuna în fiecare direcțiune de la comună, la nord, sud, vest, est și la ce distanță de la comună? În special din ce lanț de munți sau de dealuri iese ramificația care încongioară comuna sau care formează teritoriul comunei?

5. Orașele (cu cele trei nume ale lor) cu care este legată mai strîns comuna. La ce distanță și cu ce drumuri?

6. Munții, virfurile de munți, dealurile, cîmpiile și rișe (cu cele trei nume ale lor) așezate în hotarul comunei. Latitudinea, suprafața și producțiunile de căpetenie ale acestor suprafețe. Legende și fapte istorice legate de aceste suprafețe.

7. Riurile și riulețele, (cu cele trei nume ale lor) care străbat hotarul comunei.

¹ În documente apare și sub numele de Chiffa.

² Arh. Stat. Sibiu, Fondul Astra, Dosarul nr. 181, fila 231/1909.

Lacurile situate în hotarul comunei. Suprafața acestor lacuri. Întrebuințările acestor ape pentru comună.

8. Clima. Maximele de frig și căldură. Secetă și umiditate. Vânturile dominante.

II. Descrierea politică a comunei

1. *Populația.* Numărul total al populației, numărul după fiecare naționalitate stabilă: română, maghiară, germană, sași, evrei, țigani, armeni etc. Numărul lor după sex. Particularități de port, de limbă, de datini și de îndeletniciri la români și starea lor prezentă și perspectiva lor în viitor.

2. *Organizarea politică a comunei.* Autoritățile administrative, judiciare, financiare și militare din comună.

3. *Biserica.* Câte biserici se găsesc în comună și cum sînt ele repartizate după confesiune și deosebit după naționalități? De cînd sînt clădite fiecare? Din ce material? Cît sînt de spațioase. Și care-i averea fiecărei biserici în capital și proprietăți; Cărți bisericești, documente și inscripții monumentale mai vechi. Copii sau reproduceri după inscripții. Cîți preoți servesc la fiecare biserică?

4. *Școala.* Cîte școli primare se găsesc în comună și cum se repartizează ele după naționalitate și confesiune? Cu ce fonduri se întrețin ele? Din ce material sînt constituite? În ce stare se găsesc clădirile școlare? Cu cîte clase și cu cîți învățători funcționează fiecare școală? Repartizarea elevilor după naționalități, confesiune și sex la fiecare școală.

Există în comună școală civilă? De cînd funcționează? Cîți învățători are? Cum se repartizează elevii școlilor civile după naționalități? Cîte ceva din istoricul acestor școli. Situațiunea lor de față și perspectiva lor în viitor.

5. *Alte instituții culturale.* Există coruri în comună: Bisericești sau profane? De cînd și cu cîți membri funcționează? Dar biblioteci? De cînd există ele? Cîte volume are biblioteca și cam de ce fel sînt cărțile? Cîți cititori are anual biblioteca? Cu ce fonduri se întrețin bibliotecile?

6. Cîți alfabeți și analfabeți se găsesc în comună? Și cum se repartizează ei după naționalitate? Ce bărbați însemnați a avut și are astăzi comuna?

7. Numărul și naționalitatea funcționarilor de stat, comitate și comunali.

III. Descrierea economică a comunei

1. Numărul caselor, șurilor, grajdurilor, cotețelor precum și cuptoarelor de piine. Cam din ce material sînt construite fiecare în parte? Piețe și ulițe mai principale.

2. *Ocupația de căpetenie a locuitorilor.* Agricultură. Care e suprafața de pămînt a hotărului comunei? Cît pămînt țărănesc? Cît boeresc? Ce suprafață au românii și ce suprafață alte naționalități? Care sînt culturile vegetale mai însemnate. Industriile derivate din aceste culturi. Cîte moșii trec peste 100 de jugăre? Cîte peste 1.000?

3. *Cultura animalelor.* Cîte vite cornute are comuna? Cîți bivoli, cîți cai, cîți rîmători, cîte capre, cîte și ce fel de păsări domestice? Cîți stupi și pe ce scară se cultivă viermii de mătăsă? Cum se repartizează toate aceste bogății animale după naționalitățile comunei și după clasele sociale, boieri și țărani? Ce industrii derivă din bogățiile animale?

4. *Exploatarea miniere.* Mineralele care se exploatează în hotarul comunei. Care e producția anuală a acestor minerale? Exploatarea miniere repartizate după naționalități și clase sociale. Lucrătorii acestor mine după naționalități. Industriile derivate din exploatarea miniere.

Are comuna ape minerale? Care e analiza lor chimică? De când funcționează?
Care e desfacerea anuală a acestor ape?

Diferite fabrici in comună. Articole de industrie casnică mai dezvoltate.

ION. I. DRĂGOESCU

**IULIAN CHIFFA — UN QUESTIONNAIRE ETNOGRAPHIQUE INÉDIT
DE 1909**

(Résumé)

En 1909 Iulian Chiffa de la region de Sălaj donne à L'Association Transilvanne pour Literature et Culture de Transylvanie un questionnaire pour les monographies rurales.

Le questionnaire, manuscrit, réleve la culture materiele des villages de Transylvanie par des questions détaillées.